

ЛІТАРАТУРНАЯ АДУКАЦЫЯ ДЗЯЦЕЙ ДАШКОЛЬНАГА ЎЗРОСТУ

Д.М. Дубініна, БДПУ, г. Мінск

Праблема літаратурнай адукацыі дзяцей дашкольнага ўзросту з цягам часу не перастае быць актуальнай. Гэта звязана з тым, што ў працэсе літаратурнай адукацыі адбываецца паступовае эстэтычнае развіццё дзіцяці, якое дазваляе яму засвойваць разнастайныя спосабы «зносін» з кнігай і тэкстам, фарміруецца цэласная карціна свету, асобаснае разуменне прачытанага. Мастацкія творы, створаныя «як народам, так і літаратурай», пашыраюць кругагляд выхаванцаў, адкрываюць ім свет чалавечых пачуццяў, вобразную мову мастацкіх твораў.

На пачатку ХХ стагоддзя праблему выхавання цікавасці да кнігі і чытання ў дзяцей дашкольнага ўзросту актыўна вывучалі такія навукоўцы, як У.Ф. Луцэвіч, Л.І. Ціхеева, А.А. Флерына, Якуб Колас і інш. Асноўнай мэтай літаратурнай адукацыі, на думку навукоўцаў, выступала выхаванне кваліфікаванага чытача, які валодае культурным кругаглядам і уласцівай яму чытацкай самастойнасцю.

У другой палове ХХ стагоддзя пытанням літаратурнай адукацыі дзяцей шмат увагі надавалі З.А. Грыцэнка, Л.М. Гуровіч, Л.А. Талер, А.С. Ушакова і іншыя, якія даследавалі этапы ранняга развіцця чытача, звязаныя з маўленчым развіццём дзіцяці. На іх думку ў працэсе літаратурнай адукацыі дзяцей дашкольнага ўзросту ў цэнтры ўвагі павінна быць два аб'екты: дзіця, якое знаходзіцца ў сензітыўным перыядзе свайго развіцця, і дзіцячая літаратура, від мастацтва, асноўным інструментам якога з'яўляецца слова, вобраз.

Што да сучаснага этапа развіцця літаратурнай адукацыі, то, па меркаванні В.У. Чындзілавай, вялікая ўвага надаецца фарміраванню чытацкай культуры дзяцей дашкольнага ўзросту, пад якой даследчыца разумее пэўны ўзровень развіцця культуры зносін дзіцяці з кнігай; культуры ўспрымання прачытанага, а таксама засваенне элементарных літаратуразнаўчых ведаў, адпавядаючых ўзросту выхаванцаў устаноў дашкольнай адукацыі.

На думку даследчыцы чытацкая дзейнасць выступае як адзін з відаў маўленчай дзейнасці і разглядаецца як камунікатыўны працэс, які ажыццяўляецца ў ходзе зносін. Авалоданне дзецьмі дашкольнага ўзросту такім выглядам маўленчай дзейнасці, як чытанне-слуханне найважнейшы паказчык асваення імі адной з састаўляючых чытацкай культуры.

Агульнай задачай чытацкай дзейнасці ва ўстанове дашкольнай адукацыі з'яўляецца магчымасць праз літаратурны твор адкрыць дзіцяці свет слоўнага мастацтва, выхаваць цікавасць і любоў да кнігі.

Асноватворным у выхаванні будучага чытача з'яўляецца вызначэнне пласта дзіцячага чытання, якое, на думку З.А. Грыцэнка залежыць: ад узросту і прыхільнасцяў чытача; ад ведаў і інфармаванасці дарослых; ад стану і ўзроўню развіцця самой літаратуры. Найбольш істотным крытэрыем адбору

дзіцячых кніг з'яўляецца мастацкасць і цікавасць іх як для дзетак, так і для дарослых.

На працягу дашкольнага дзяцінства з дзецьмі наладжваецца як сумесная чытацкая дзейнасць педагога і дзяцей, так і самастойная чытацкая дзейнасць выхаванцаў.

Сумесная чытацкая дзейнасць педагога і дзяцей прадугледжвае арганізацыю актывізуючых зносін, дзе дарослы выступае як старэйшы, але раўнапраўны партнер па зносінах, які паважае права дзіцяці на ініцыятыву, яго жаданне размаўляць на тэмы, якія яго цікавяць. У працэсе актывізуючых зносін наладжваецца ўзаемазвязаная дзейнасць педагога і выхаванцаў, пры гэтым абавязкова ўлічваецца ўзрост дзяцей, іх жыццевы вопыт, жанр твора.

У актывізуючых зносінах ставяцца і вырашаюцца задачы камунікацыйнага развіцця дзяцей дашкольнага ўзросту, але пры гэтым мэтай педагога з'яўляецца абуджэнне уласнай маўленчай актывнасці дзіцяці, дыялогаў паміж дзецьмі – дзіцячай моўнай і камунікацыйнай самадзейнасці.

Сумесная чытацкая дзейнасць педагога і дзяцей арганізуецца так, каб ўспрымання мастацкага твора адбывалася ў адзінстве яго зместу і мастацкай формы. Пры гэтым дзеці авалодваюць навыкамі і ўменнямі элементарнага эма-ыйна-вобразнага аналізу твора, выказваюць свае эстэтычнае стаўленне да яго.

Н.А. Старадубава адзначае, што здольнасць дзяцей да вобразнага аналізу мастацкага тэксту сама па сабе не фарміруецца. А калі яна адсутнічае, то выхаванцы ўспрымаюць толькі ўчынкі герояў і прапускаюць ў творы ўсе тое, што ім цікава. Менавіта таму, на яе думку, неабходна вучыць дзяцей усвядомленаму ўспрымання мастацкага твора, уменню пранікаць у яго сэнс. Па меркаванні А.А. Смірновай, даросламу неабходна паказаць дзіцяці, што ў навакольным жыцці, у яго адносінах з людзьмі можна ўбачыць тую ж праблему, што і ў прачытаных мастацкіх творах. Пры гэтым педагогу пажадана самому быць актывным удзельнікам размовы, выказаць свае думкі аб падзеях, распавядаць пра сябе і сваіх знаемых; звярнуць увагу дзіцяці на яго самога, яго ўнутраны свет, даць магчымасць асэнсаваць і ацаніць свае дзеянні, адносіны, намаганні.

Самастойная чытацкая дзейнасць дзяцей у асноўным накіравана на развіццё іх творчых здольнасцяў. Тут вызначальнымі формамі работы з'яўляюцца: розныя віды тэатра, разглядванне ілюстрацый, самастойнае складанне цікавых кніг-карцінак з малюнкаў дзяцей, маляванне альбомаў у адпаведнасці са зместам мастацкага твора, гульні-драматызацыі па змесце мастацкіх твораў і інш.

Як ужо адзначалася, развіццё чытацкай дзейнасці пачынаецца ў дашкольным дзяцінстве падчас слухання мастацкіх тэкстаў і разглядвання ілюстрацый да дзіцячых кніг. Але станаўленне кампетэнтнага маленькага чытача ў дзяцінстве немагчыма без падтрымкі яго чытацкай дзейнасці дарослымі (педагогамі, бацькамі). Пры гэтым вядучае месца ў гэтай справе належыць педагогу установы дашкольнай адукацыі, які кваліфікавана ўмее

аналізаць мастацкія творы, створаныя для дзяцей і пра дзяцей, уключаць іх ў пласт дзіцячага чытання.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ